

سرقت علمی؛ پیشگیری با آموزش در رشد ساختار پژوهش

مهین ناز میردهقان *

تاریخ دریافت مقاله: ۸۸/۶/۱۸

تاریخ تایید مقاله: ۸۸/۸/۲۴

چکیده:

با توجه به لزوم ارتباط علمی و استفاده از عقاید دیگران بنا به ویژگی پویایی علمی و با در نظر داشتن سهولت دسترسی به منابع علمی در پیکره عظیم رایانه‌ای در جهان کنونی، مقاله حاضر به ویژه با هدف آشناسازی قشر جوان پژوهشگر با آنچه تحت عنوان «سرقت علمی- ادبی» شناخته می‌شود، نگاشته شده است. برآنیم تا ضمن معرفی انواع سرقت‌های علمی و ارتباط آن با ترجمه، گام‌هایی را در راستای پرورش ساختار پژوهشی و توانمندی‌های نوشتاری به منظور پیشگیری از سرقت‌های غیر عمدی علمی برداریم.

واژگان کلیدی: سرقت علمی، کپی برداری مستقیم، کپی برداری جزئی، تفسیر و ترجمه، خودسرقتی، سرقت علمی محصول ترجمه، جست و جوگرهای سرقت علمی، ارجاع صحیح.

مقدمه

و تسهیل دستیابی به علوم روز جهانی، بدون آموزش فرهنگ کاربردی لازم در استفاده از متون مختلف علمی، ادبی، هنری و... به کپی برداری‌های نادرست و غیرمجاز انجامیده است. به راستی آیا می‌توان پاسخی بر این پرسش یافت که چه میزان از مقاله‌های نگارش یافته در کشور ما به واقع نگارش شده‌اند و ترجمه و کپی برداری نادرست یا به عبارتی سرقت علمی به شمار نمی‌آیند؟ در این ارتباط، سرقت علمی بر چه

سرقت علمی که با کمال تأسف در سطوحی گریبان گیر جامعه علمی کشور ما به ویژه قشر جوان علمی گردیده است، از آسیب‌های جدی پژوهشی به شمار می‌آید. پدیده فوق در حوزه‌های مختلف پژوهشی، نه تنها در زمینه تألیف بلکه در ارتباط با ترجمه نیز از نمودی آشکار برخوردار است. امروزه کاربرد روزافزون بهره‌گیری از رایانه و فضاهای اینترنتی

ارائه شده است.

تعاریفی چند از سرقت علمی

با در نظر داشتن اهمیت بحث به صورتی جهانی در اغلب دانشگاه‌های برجسته دنیا شاهد اطلاع‌رسانی‌هایی گسترده از قوانین خاص دانشگاهی و کشوری در این باب هستیم.^۲ تعاریف ذیل به اقتباس از وبسایت پلی-جیریسیم دانشگاه کلیرمونت^۳ در توصیف آنچه سرقت علمی انگاشته می‌شود بیان شده‌اند:

• استفاده از بیش از چهار واژه از یک منبع بدون به کارگیری نشانه‌های نقل قول (یعنی علائم " ")

• به کارگیری مطالب، ایده‌ها و زبانی دیگر و ارائه آن به عنوان کار خود

• اتخاذ عقیده، پیشنهاد یا حتی عبارتی خاص از فردی دیگر بدون پذیرش و ذکر منبع، با القای گمانی باطل به خواننده که عقیده اصلی از آن نگارنده است.

بر این مبنا عمل فوق را چنین توصیف نموده‌اند:

• سرقت علمی هنگامی به وقوع می‌پیوندد که نویسنده این باور را در خواننده ایجاد نماید که نگاهشده‌های وی نسخه‌ای اصلی و اولیه می‌باشد، در صورتی که حقیقت امر چیزی دیگر است.

• سرقت علمی در هر یک از صورت‌های ممکن^۴ تلویحی نادرست از ابتکار و اصالت پژوهش است؛ در حالی که، در واقع بر مبنای عقاید و واژگان فرد/ افراد دیگر بنا نهاده شده است.

انواع سرقت علمی

سرقت‌های علمی را می‌توان به دو دسته عمده تقسیم نمود:

الف) سرقت علمی مستقیم

ب) سرقت علمی جزئی (به نقل از وبسایت پلی‌جیریسیم دانشگاه کلیرمونت)

سرقت علمی یا کپی‌برداری مستقیم^۵ (عینی)^۶ این نوع

سرقت علمی، کپی‌برداری واژه به واژه از کار/ پژوهش فردی دیگر بدون ذکر نام وی به عنوان منبع مورد استفاده است

مواردی اطلاق می‌گردد؟ و انواع آن چگونه قابل تشخیص است؟ با در نظر داشتن این نکته که پویایی علم مستلزم ارتباط، اقتباس و استفاده صحیح از عقاید مکتوب و غیرمکتوب دیگران، اعم از موارد مندرج در کتب، مجلات، روزنامه‌ها، رساله‌ها و نیز مطالب ارائه شده در سخنرانی‌های گوناگون و یا در پیکره‌های عظیم رایانه‌ای، مشتمل بر وبسایت‌های جهانی و دیگر طرق مورد کاربرد در محیط‌های الکترونیکی به صورت CD و... می‌باشد، چگونه می‌توان از انواع سرقت‌های علمی که اغلب ناشی از فقدان آگاهی لازم و کافی در قشر پژوهشگر است پیشگیری نمود؟

مقاله حاضر تلاشی است در پاسخگویی به این گونه پرسش‌ها، که با پیشنهاداتی چند پیرامون نحوه پرورش پژوهش‌های علمی و توانمندی‌های نوشتاری همراه می‌باشد.

سرقت علمی و انواع آن

سرقت علمی یا پلی‌جیریسیم^۱، که از واژه‌های لاتین (Plagiaries) به معنای غارتگر، (Plagium) به معنای سرقت و دزدی (بچه دزدی) برخاسته، در معنای «سرقت و به کارگیری عقاید و نگاهشده‌های دیگران به عنوان مطالب خود» کاربرد یافته است (c.f. Chekola, 1996:1).

این اصطلاح انواع گوناگون سرقت‌های ادبی و هنری، مشتمل بر برداشت عینی و بی‌کم و کاست تا تغییراتی صوری در آثار را در بر می‌گیرد. به منظور درک بهتر مطلب، بیان خود را در قالب پرسش زیر مطرح می‌نماییم:

در صورتی که با مطلبی از خود با نام فردی دیگر مواجه شوید چه احساس و عکس‌العملی خواهید داشت؟ طبیعتاً برافروخته شده و دلیلی را در توجیه این عمل ناپسند اخلاقی نخواهید پذیرفت؛ چراکه آن را به نوعی سوء استفاده از اعتبار خود به شمار می‌آورید.

تعاریف متمایز بخش بعد از سرقت علمی و صورت‌های باز-نمود آن به منظور ایجاد درکی بهتر از مفهوم این اصطلاح

1. Plagiarism

۲. نمونه‌هایی از وبسایت‌های معرف پلی‌جیریسیم در دانشگاه‌های معتبر جهانی در بخش معرفی منابع بیش‌تر در انتهای مقاله ارائه شده است.

3. Claremont Graduate University

۴. برای آشنایی با انواع سرقت‌های علمی، بنگرید به بخش ۲-۲ در همین مقاله.

5. Straight

6. Exact Copy

(Hexham, 2005: 2). این شیوه اغلب با تغییرات ساختاری جزئی و افزودن یا حذف واژه‌هایی چند - که به تغییرات نمودی کار ارائه شده نسبت به کار اصلی می‌انجامد - به انجام می‌رسد. سرقت علمی یا کپی‌برداری^۱ جزئی هنگامی که سرقت علمی به شکل کپی‌برداری عینی نباشد، به صورت‌های زیر تظاهر می‌یابد:

الف) تفسیر^۲ یا ترجمه^۳
این نوع سرقت علمی در شکل تغییر یا ترجمه متن اصلی بدون ذکر منبع است. بدین مفهوم که ایده اصلی متن، با تغییراتی چند، بدون اشاره به منبع اولیه، به کار برده می‌شود. در موارد تفسیری اغلب واژه‌هایی بسیار از متن اصلی در کار سارقان ادبی مشاهده می‌شود، که با توجه به تفاوت‌های سبکی و نگارش، کار را به صورت تصویری از پاره‌بخش‌های به هم چسبانیده می‌نمایاند. همچنین تفسیرها یا ترجمه‌های متوالی و گسترده - حتی هنگامی که با ذکر منبع همراه باشد لیکن در تعامل با متن تفسیر/ ترجمه شده مطالبی افزوده را شامل نگردد - دزدی علمی به شمار می‌آید (Hexham, 2005: 4). با وجود دشوارتر بودن اثبات این گونه سرقت‌های علمی این نوع نیز خود از انواع این سرقت‌ها به شمار می‌آیند. هگزام (همانجا) اظهار داشته است که تفسیر/ ترجمه صحیح به صورتی است که همراه با ذکر منبع اصلی به مطالبی محدود باشد که به دنبال آن مورد بحث و توصیف قرار گیرد. وی قابل قبول بودن تفسیر/ ترجمه را در موارد زیر دانسته است:

- حجم تفسیر/ ترجمه ارائه شده افزودن بر کار نویسنده نباشد.
- تفسیر/ ترجمه امکان تعامل منتقدانه را میان نقطه نظرات نگارنده با فردی دیگر فراهم آورد.
- مباحث متن اصلی با واژگانی متفاوت بازنویسی گردد.

ب) عدم ذکر نام منبع اتخاذ
در صورت ارائه داده‌ها از نویسنده‌ای که خود آنان را از منبعی دیگر دریافت نموده باشد، عدم ذکر نام نویسنده‌ای که مطالب از او نقل و برگرفته شده است، سرقت علمی محسوب می‌گردد. بدین مفهوم که همراه با نام نویسنده اصلی، نام نویسنده‌ای نیز

که مطلب از او اقتباس شده نیز لازم‌الذکر می‌باشد.

ج) ذکر ناقص

مواردی که نام منبع در آنان تنها برای بخشی از مطالب کپی‌برداری شده به کار برده شده است نیز سرقت ادبی محسوب می‌گردند.

سرقت علمی از خود (خودسرقتی^۴) از دیگر انواع مذکور سرقت‌های علمی خود سرقتی است. سرقت از خود شاید امری مضحک بنماید. چگونه می‌توان فردی را به دزدی از خود متهم نمود؟

این نوع سرقت علمی که به نقل از فرهنگ آنلاین ویکی پدیا^۵ به مفهوم «کاربرد مجدد بخش‌هایی با اهمیت و یکسان از کار خود نگارنده بدون ذکر کار اولیه است»، در حوزه‌های آکادمیک هنگامی اهمیت می‌یابد که بازسازی کاری قدیمی را با لباس مبدل القاء نماید، یا به مفهوم ارائه مقاله یا کتابی یکسان در بیش از یک موقعیت باشد. هگزام (Hexham, 2005: 5) این نوع سرقت علمی را «بازسازی فریبنده»^۶ می‌خواند، و آن را مجزا از بازنگری مجاز نگاشته‌ها توسط خود نویسنده، که کم و بیش توسط همگان به انجام می‌رسد، می‌داند.

سرقت علمی حاصل از ترجمه^۷

تشخیص سرقت علمی هنگامی که صورت اصلی و رونوشت آن به زبان‌هایی گوناگون نگاشته شده باشند، کاری دشوار به شمار می‌آید، که به ویژه در زبان‌هایی که از وجهه جهانی ضعیف‌تری برخوردارند چهره‌ای بس غامض‌تر به خود می‌گیرد. در ارتباط با ترجمه، سرقت علمی از دو شکل برخوردار می‌گردد:

الف) برگیری و ترجمه بخشی از کار دیگران بدون ذکر نام منبع اصلی (ترجمه‌ی بخشی)
ب) استفاده از ترجمه‌ای پیشین با تغییری صوری در چند واژه بدون ذکر منبع و ثبت آن به نام خود.
در ارتباط با مورد دوم، با توجه به ویژگی‌های خاص ترجمه و

1. Partial Plagiarism
2. Paraphrase
3. Translation
4. Self-Plagiarism

5. <<http://en.wikipedia.org/wiki/plagiarism>>
6. Recycling Fraud
7. Translation Plagiarism

با این حال، با توجه به افزایش شمار سخنگویان آشنا با زبان‌های گوناگون، بسیاری از این گونه سرقت‌های علمی ترجمه‌ای نیز، همراه با بهره‌گیری از تکنولوژی‌های پیشرفته جهانی، قابل شناسایی و پیگیری شده‌اند. این مطلب بدان مفهوم است که «سرقت‌های علمی محصول ترجمه» که تا زمانی پیش ناشناخته باقی می‌ماند، با سرعت بسیار قابل تشخیص گشته و به دنبال آن سریعاً از طریق شیوه‌های مختلف ارتباطی جهانی از جمله اینترنت به صورت عمومی افشا می‌گردد.^۱

افشای سریع این موارد با بهره‌گیری از تکنولوژی‌های روز جهانی و اطلاع‌رسانی‌های گسترده همراه با وبسایت‌های مختلف دایر شده بدین منظور، نمایانگر آن است که سرقت علمی در میان زبان‌های گوناگون که زمانی از عملکردی موفق برخوردار بوده امروزه تا حدود بسیاری محکوم به شکست است.

بر این اساس می‌باید با اطلاع‌رسانی کافی از عواقب عمل، از معضل رو به فزونی «سرقت علمی محصول ترجمه» در کشورمان پیشگیری نماییم؛ چراکه همان گونه که بر همگان آشکار است تسهیل ارتباطات جهانی با امکانات مختلف اینترنتی در گذر از مرزهای زبانی و فرهنگی، افزایش امکان سرقت‌های علمی حاصل ترجمه را به دنبال دارد.

مواردی قانونی

در حالی که در بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع، همانند جوامع اروپایی و آمریکا، شاهد قوانینی اکید در ارتباط با مستندسازی منابع، واژه‌ها، عقاید، تصاویر، نمودارها و... برای نگارندگان هستیم، در جوامعی دیگر تأکیدی چندان بر این امر صورت نمی‌پذیرد. در جوامع پیشرفته، فرد متهم به سرقت علمی ملزم به پرداخت بهایی گزاف است که گذشته از ازدست دادن اعتبار حرفه‌ای، اخراج از دانشگاه، از دست دادن شغل و یا جرایم مالی را به دنبال دارد.

در کشور ما نیز به منظور پیشگیری از سرقت‌های علمی، حمایت از حقوق مؤلفان^۱ و جلوگیری از تعرض به حقوق مادی و

با در نظر داشتن فراز و نشیب‌های تاریخ ترجمه به ذکر مواردی چند می‌پردازیم.

هنگامی که فرد مترجم، ترجمه‌ای مجدد از کاری را آغاز می‌نماید، می‌باید به منظور اثبات ضرورت ترجمه‌ای جدید برای نسل خود، از آشنایی کافی با گونه‌های پیشین برخوردار باشد و از این طریق ضرورت خلق ترجمه‌ای جدید و یا اکتفا نمودن به تجدید نظر در کار پیشین را مورد تشخیص قرار دهد. در صورتی که وی لزوم ترجمه‌ای مجدد را ضروری بداند، مشکلی دیگر حاصل می‌آید!

با در نظر داشتن این نکته که وی کار خود را با آگاهی و آشنایی کامل نسبت به گونه‌های پیشین ترجمه شده آغاز می‌نماید، بدون شک تحت تأثیر پیشینیان خود خواهد بود. با این وصف مرز میان سرقت ادبی حاصل از ترجمه، بر مبنای نسبت تأثیر آثار قبل، و خلاقیت صحیح کدام است؟

مشکل فوق در ارتباط با ترجمه و یا سرقت ادبی به نقل از لیتون (Leighton, 1994: 69) در قالب پرسش‌های زیر قابل مطرح است.

فرد مترجم به چه شیوه‌هایی قادر به استفاده صحیح از آثار پیشینیان خود خواهد بود؟ و در چه صورت کاربرد ترجمه‌ای پیشین سرقت علمی محسوب می‌گردد؟

وی (Leighton, 1994: 71) مرز میان کاربرد مجاز و غیر مجاز ترجمه‌های موجود در خلق گونه‌های جدید را از مشکلات اصلی در تاریخ ترجمه به شمار می‌آورد.

در نگاهی کلی، در مقاله حاضر در تلاشیم تا با ارائه راهکارهایی به منظور ارجاع صحیح (بخش ۶ مقاله) گام‌هایی را در راستای ترسیم مرزهای فوق برداریم.

در این ارتباط شایان ذکر آن که، برای افراد آشنا با دو یا چند زبان استفاده از کارهای انجام شده به دیگر زبان‌ها (به ویژه در زمینه نوع اول سرقت علمی مرتبط با ترجمه، یعنی ترجمه‌ی بخشی)، با این تصور که مورد شناسایی واقع نمی‌شوند، ساده می‌نماید.

۱. برای نمونه در اینجا می‌توان به نقل از جوناتان بیلی (Jonathan Bailey)، مؤسس وبسایت «سرقت علمی امروزی» (Plagiarism Today)، در میان بسیاری دیگر از موارد، به بیوگرافی فرانک اسمان (Frank Esman) از هنری کیسینجر اشاره کرد. این بیوگرافی، بلافاصله پس از شناسایی کار توسط یک روزنامه‌نگار دانمارکی به عنوان سرقتی ادبی از بیوگرافی آمریکایی انجام شده توسط والتر ایساکسون (Walter Isacson) توسط ناشر دانمارکی بازپس گرفته شد (<<http://www.plagiarismtoday.com>>).

این گونه جست و جوگرها وبسایت‌هایی عظیم می‌باشند که مرتباً به روزرسانی شده، و نمونه‌هایی از آنها در ذیل ارائه شده‌اند. سرورهای فوق با بررسی میلیون‌ها صفحه پایگاهی دادگانی از یافته‌های خود ایجاد می‌نمایند.

شیوه‌های جست و جو در پایگاه‌های داده‌ای این وبسایت‌ها متفاوت بوده و اغلب از عملگرهایی منطقی^۵ در ساختار جست و جو بهره می‌گیرند (Clabough & Rozycki, 2003). بدین منظور و برای جست و جو می‌باید از واژه‌های متمایز یا عبارات مشخص در جعبه جست و جوی جست و جوگرها استفاده نمود، که در اغلب موارد موفقیت‌آمیز می‌باشد. البته می‌باید به خاطر سپرد که برای پیشگیری از رسیدن به نتایج نامربوط از واژه یا اصطلاحات کوتاه و بسیار مشخص استفاده گردد.

در اینجا به ذکر نمونه‌هایی پرقدرت از موتورهای فراجست و جو، به نقل از کلابو و روزیکی (Clabough & Rozycki, 2003) می‌پردازیم، که توانمندی‌های جست و جویی در جست و جوگرهای مختلف را به صورت همزمان به کار می‌گیرند.

www.dogpile.com ۲۶ فایل مختلف جست و جو را بررسی می‌کند.

www.Profusion.com ۹ موتور جست و جوی مشهور را شامل می‌گردد و شما می‌توانید درخواست انتخاب ۳ مورد از بهترین یا سریع‌ترین آنان را بنمایید.

همچنین سایت‌های جست و جوگری وجود دارند که در قبالی پرداخت هزینه مربوط عمل می‌نمایند. از آن جمله می‌توان موارد زیر را در نظر گرفت (همان‌جا):

Quest 99 - این سایت ۲۰۰ سایت جست و جو را شامل می‌گردد. (http://www.inforian.com)

Mata Hari - این سایت مشتمل بر ۱۴۰ سایت جست و جو است. (http://thewebtools.com)

معنوی پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری مواردی به شرح زیر در قانون مطبوعات^۲، طبق تبصره ۱ ماده ۶ و ۶۹۸ قانون مطبوعات و مجازات‌های اسلامی، مندرج گردیده است:

- سرقت ادبی عبارت است از نسبت دادن عمدی تمام یا بخش قابل توجهی از آثار و نوشته‌های دیگران به خود یا غیر، ولو به صورت ترجمه.

- متخلف از موارد مندرج در این ماده مستوجب مجازات‌های مقرر در ماده ۶۹۸ قانون مجازات‌های اسلامی خواهد بود.

بر این اساس، متخلفان پس از محاکمه در دادگاه‌های مطبوعات کیفری به مجازات‌هایی مشتمل بر حبس از ۲ ماه تا ۳ سال یا شلاق تا ۷۴ ضربه محکوم می‌گردند^۳ (صفریان، ۱۳۸۴).

لازم به ذکر است که تمامی آثار ادبی و هنری ارائه شده در اینترنت نیز مشمول قوانین فوق می‌باشد. البته، متأسفانه و شاید به دلیل عدم آگاهی، شاهد مواردی روزافزون از کپی‌برداری‌های نادرست سنتی یا دیجیتال از آثار دیگرانیم که نه تنها فاقد ارزش علمی بوده بلکه اعتبار علمی افراد را نیز زیر سؤال می‌برد.

در زمینه ترجمه نیز وضعیت بر همین منوال است، و اگرچه در قانون مطبوعات سرقت ادبی به صورت ترجمه^۴ نیز مورد تأکید واقع شده، مواردی مشاهده می‌شوند که تنها با تغییر چند واژه در ترجمه‌ای پیشین ادعای ترجمه‌ای جدید دارند که البته تشخیص این گونه موارد برای صاحبان فن امری ساده به شمار می‌آید؛ چراکه همانند دیگر آفرینش‌های ادبی در ترجمه نیز مترجم از سبکی شخصی و ویژگی‌هایی منحصر به فرد برخوردار است.

موتورهای جست و جوگر و یابندگان سرقت‌های علمی

امروزه یافتن مطالب سرقت شده و سارقان علمی به راحتی از طریق کاربرد سایت‌های جست و جو امکان‌پذیر شده است.

۱. قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان (مصوب ۱۱ دی‌ماه ۱۳۸۴).

۲. قانون مطبوعات (اصلاحیه ۱۳۷۹/۱/۳۰).

۳. برای آشنایی بیش‌تر با جرایم و مجازات‌های ناقض حقوق پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری، رجوع کنید به صفریان، ۱۳۸۴.

۴. در این ارتباط، جرایم دیگری نیز در قانون ذکر شده که از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد که مجازات‌های خاص خود را به دنبال دارد (صفریان، ۱۳۸۴):

- چاپ، پخش و نشر ترجمه دیگری

- اقتباس غیر قانونی

- تغییر و تحریف آثار ادبی - هنری.

چگونه می‌توان از سرقت علمی اجتناب نمود؟

به منظور احتراز از سرقت علمی می‌باید با نحوه صحیح ارجاع و کاربرد نشانه‌های نقل قول آشنا بود.^۱ در این زمینه در آیین‌نامه نگارش شیکاگو^۲ (c.f. Hexham, 2005: 7; 1982, 282) چنین آورده شده است:

● نویسندگان آثار بدیع می‌باید مباحث خود را با واژگان خود بیان نمایند.

● در صورت هرگونه تفسیر یا ذکر مستقیم از منبعی دیگر، می‌باید به واژگان و عقاید برگرفته از دیگران بها داده شود.

● حقایق شناخته شده عمومی^۳، که در منابع بسیاری مورد اشاره واقع شده‌اند - جز در مواردی که مستقیماً از منبعی خاص برگرفته شده باشند - نمی‌باید در میان نشانه‌های نقل قول به کار برده یا منبع آنان ذکر شود. ضرب‌المثل‌ها، مطالب کتاب مقدس و اصطلاحات ادبی معروف نیز در این دسته واقع می‌شوند.

شایان ذکر آنکه حقایق در صورتی دانش عمومی تلقی می‌گردند که از پذیرشی عمومی برخوردار و امری محرز باشند. اصطلاح «دانش عمومی» بر توافق نویسنده و شنوندگان/خوانندگان پیرامون حقیقتی خاص دلالت می‌نماید، که بر این مبنا بسته به جامعه مخاطب قابل تغییر است. برای مثال تاریخ وقایعی همچون ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به عنوان تاریخ پیروزی جمهوری اسلامی ایران برای جامعه ایرانیان محرز است، و در کاربرد آن در صورتی که مخاطبان مقصد ایرانیان باشند، لزومی به ذکر منبع برای آن نمی‌باشد. گرچه تذکرات مذکور بسیار سودمند می‌باشند، لیکن بسیاری افراد ممکن است، به ویژه در ارتباط با کاربرد نشانه‌های نقل قول با سردرگمی مواجه شوند.

همان‌گونه که پیش‌تر (بخش ۲-۱) ذکر شد، قاعده مربوط به بیش از ۴ واژه را شامل می‌گردد. بدین مفهوم که نشانه‌های نقل قول را می‌باید برای هر مطلب کپی‌برداری شده عینی و مشتمل بر ۵ واژه یا بیش‌تر به کار برد. در اغلب دانشگاه‌های برجسته جهان برای آشنایی بیش‌تر قشر دانشگاهی و اجتناب از مشکلات حاصل، آیین‌نامه‌های نگارشی بدین مضمون به انتشار می‌رسد

(که نمونه‌هایی از آنان در بخش پیوست ارائه شده‌اند).

با توجه به تعدد نظام‌های ارجاعی، انتخاب این نظام به نویسندگان، قوانین خاص دانشگاه، مجله یا انتشارات مربوط و... بستگی دارد. نکته اساسی مطلب در این امر نهفته است که خواننده در هنگام خواندن متن قادر به تشخیص بخش اصلی کار نویسنده و تمایز آن از بخش‌های وابسته به عقاید و واژگان دیگران باشد (Hexham, 2005: 7). بر این مبنا، در هر نگاشته علمی تمامی منابع می‌باید ذکر گردند و هر نقل قول مستقیمی می‌باید در درون نشانه‌های نقل قول قرار داده شود.

در اینجا ضمن جمع‌بندی آنچه ارائه شده، به ارائه راهکارهایی به منظور اجتناب از سرقت علمی می‌پردازیم، که نگارنده متون علمی ملزم به رعایت آنان با دقت کافی است:

۱- در هر یک از موارد زیر منبع اصلی می‌باید ذکر و به آن بها داده شود (به نقل از سرویس خودآموز نوشتاری، دانشگاه ایندیانا^۴)

- عقاید، نظرات یا فرضیه‌های دیگران

- هرگونه واقعیات، آمار، نمودارها، طرح‌ها، نقشه‌ها و تصاویر

که دانش عمومی به شمار نمی‌آیند

- نقل قول‌های گفتاری یا نوشتاری دیگران

- تفاسیر یا ترجمه‌های صورت‌های گفتاری یا نوشتاری

دیگران

۲- نحوه صحیح تفسیر یا ترجمه به کار گرفته شود؛ بدین مفهوم که در ارتباط با مطلب مورد نظر در تفسیر و ترجمه‌ی بخشی، نقطه نظر متن اصلی برگرفته و در قالب واژگان نگارنده نگاشته شود. مهارت فوق از عمده مهارت‌های نویسندگان در منضم نمودن عقاید دیگران در نوشته‌های فرد است، که نویسنده در آن می‌باید ضمن به کارگیری واژگان خود به منبع اصلی مورد استفاده بها بدهد.

قابل ذکر آنکه تفسیر به معنای جا به جایی و بازچینی چند واژه نمی‌باشد. برای حصول نتیجه بهتر در این ارتباط نویسنده می‌باید پس از دقت نظر در متن مورد نظر با قصد تفسیر، بدون مراجعه مجدد، ایده اصلی آن را در قالب واژه‌های خود بازنویسی

۱. برای این منظور مراجع مفید بسیاری را می‌توان ذکر نمود، که نمونه‌هایی کارآمد از آنان در بخش پیوست مقاله تحت عنوان منابع پیشنهادی ارائه شده‌اند.

2. The Chicago Manual of Style

3. Common facts

4. Writing tutorial Services, Indiana University

هر جامعه علمی محسوب می‌گردد، که به ویژه در مواجهه با پیکره‌های عظیم رایانه‌ای و سهولت دسترسی به اطلاعات در جهان امروز از اهمیتی بسزا برخوردار می‌باشد. بنابراین، ضمن اطلاع‌رسانی کافی، می‌باید از سرقت علمی - ادبی در سطوح مختلف علمی مشتمل بر مقاله‌ها و تحقیقات دانشجویی تا کتب تخصصی دانشگاهی ممانعت به عمل آورد. البته خطاهایی کم و بیش، یا کاربردهایی از مواردی با تشابه بسیار در نگاشته‌های بسیاری از پژوهشگران قابل وقوع است، که نمی‌باید سرقت‌هایی علمی به شمار آورده شوند. آنچه را در تشخیص چنین موقعیت‌هایی می‌توان به کار گرفت (Hexham, 2005: 2)

چنین خلاصه می‌شود:

سرقت ادبی تلاشی است عامدانه در اغفال خواننده، با تصاحب و ارائه پژوهش و عقاید دیگران به نام خود. این عمل هنگامی سرقتی علمی به شمار می‌آید، که نویسنده به صورت مکرر بیش از چهار واژه از منبعی را بدون استفاده از نشانه‌های نقل قول و ارجاع صحیح به منبع اصلی آن در پژوهشی که با نام خود او به ثبت می‌رسد به کار گیرد. در پژوهش‌های آکادمیک تفسیرها و ترجمه‌های بخشی متوالی و افزودن مباحث و مطالب بدون تعامل صحیح با عقاید نگارنده اصلی گونه‌ای از سرقت علمی به شمار می‌آید.

منابع:

- Bailey, Jonathan (2005-2008); "Plagiarism today"; <http://www.plagiarismtoday.com>.
- Chekola, Mark (2007); "Plagiarism: what it is and how to avoid it?"; Minnesota state University Moorhead; <http://www.mnstate.edu/gracyk>.
- Clabough, Gray K. & Edward G. Rozycki (2003); "Preventing cheating and plagiarism", 2nd edition. Oreland, p 4: New foundations press; <http://www.newfoundations.comPREVLAGEWEB/plagiarismweb.html>.
- Claremont Graduate University (2008); "Plagiarism"; <http://www.cqu.edu/pages/241.asp>.
- Jones, Andy & Kathy Cunningham (work in progress); "The meaning & prevention of plagiarism: Part of academic integrity project", University of California, Davis <http://cai.ucdavis.edu/plagiarism.html>.
- Hexham, Irving (2005); "Academic plagiarism Defined"; University of Calgary; <http://www.ucalgary.ca/nhexhamstudy/>

نماید، و در پایان با مقایسه نگاشته‌های تفسیری خود با متن اصلی نسبت به صحت آن اطمینان حاصل نماید (همان جا).

۳- منابع مورد کاربرد انتشار یافته (اعم از صورت‌های مختلف دیجیتال یا سنتی) یا انتشار نیافته به شکل صحیح مورد ذکر قرار گیرند. صورت‌های منتشر شده، به نقل از جونز و کاینیگهام، پروژه یکپارچگی آکادمیک^۱، هر یک از موارد «کتب، مجلات، روزنامه‌ها، وبسایت‌ها، رساله‌ها، طرح‌ها، نقشه‌ها و نمودارها»، و نیز مقاله‌های آنلاین را شامل می‌گردد؛ و موارد منتشر نشده «مشتمل بر سخنرانی‌های کلاسی یا یادداشت‌ها، دست‌نوشته‌ها، گفته‌ها و کارهای تحقیقی دیگران» می‌گردد. (c.f. Jones and Cunningham)

شایان ذکر آنکه برخی به اشتباه اطلاعات موجود بر روی اینترنت را با دانش عمومی برابر تلقی می‌نمایند، چراکه آزاد، مشترک میان عموم، با دسترسی گسترده و به واقع، بسیار «عام» است. با این حال، ایده‌ها و کارهای الکترونیکی ارائه شده، حتی موارد فاقد نویسنده مشخص می‌باید ذکر گردند (همان جا).

۴- بازنگری، تصحیح و نهایی نمودن کار. بر این اساس، کار پایانی، به منظور حصول اطمینان نسبت به ذکر و پذیرش تمامی موارد برگرفته از دیگران برای موارد ذیل، می‌باید مورد بازبینی نهایی و بررسی متقابل مطالب و منابع واقع گردد (مأخوذ از وبسایت OWL^۲).

• ارجاع‌های درون متنی

• زیرنگاشت‌ها و پایان‌نوشت‌ها

• فهرست منابع، مراجع و صفحات مورد ارجاع

• نشانه‌های نقل قول

• اقتباس غیر مستقیم مطالب: ذکر منابعی که منبعی دیگر

را نقل می‌کنند.

نتیجه‌گیری

سرقت علمی نقضی آشکار بر اصول اخلاقی - علمی به شمار می‌آید. بر این مبنای، آشنایی با نحوه اجتناب از آن یا به عبارتی نحوه کاربرد صحیح منابع علمی از مهم‌ترین ارکان فرهنگی در

1. Andy Jones and Kathy Cunningham Part of Academic Integrity Project.
2. <<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource>>

<http://www.mtsu.edu/nitconf/proceed>

ماری ریکو از دانشگاه ایالتی کنت در اینجا مطالبی را در باب سرقت علمی اینترنتی بیان می‌کند (۵ صفحه).

<http://condor.stcloud.msus.edu/~scogdill/339/paraphra.html>

مرکز نوشتاری دانشگاه کلاود به ارائه مطالبی پیرامون تفسیر می‌پردازد (۱ صفحه).

<http://parallel.park.uga.edu/~ego/plagiarism.html>

تعدادی از وبسایت‌های متقلب را معرفی می‌کند.

<http://www.extension.dce.harvard.edu/2001-02/policy/honesty.shtml>

دانشگاه هاروارد به ارائه سیاست‌های خود پیرامون عدم صداقت آکادمیک و سرقت علمی می‌پردازد.

plag.html.

-Leighton, Lauren G. (1994); "Translation and plagiarism: puskin and D.M. Thomas, the Slavic and East European Journal", Vol. 38, No. 1. <http://links.jsfor.org/sici>.

-<http://en.wikipedia.org>.

-<http://owl.english.purdue.edu/owl/resource>.

-The Chicago manual of style (1982); Chicago: Chicago university press.

-Writing tutorial services; Indiana University; <http://www.indiana.edu>.

-Safariyan, Farhad (1384); Punishments of violators of the rights of literal and artistic creators; <http://www.safarian.blogfa.com/post-18.aspx>.

پیوست

سایت‌های پیشنهادی جهت مطالعه بیشتر

در اینجا به ذکر برخی از وبسایت‌هایی که به بررسی و بحث پیرامون جنبه‌های مختلف سرقت علمی پرداخته‌اند، می‌پردازیم، و سپس منابعی را بدین منظور معرفی می‌نماییم:

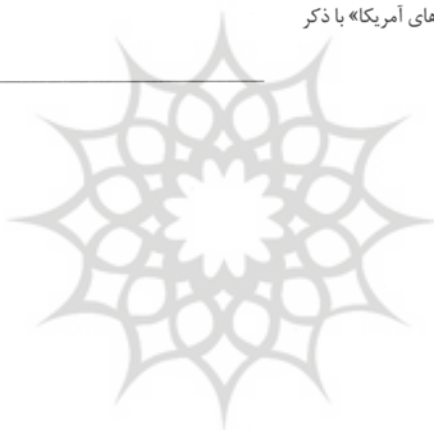
<http://www.rbs2.com/plag.htm>

وب سایت فوق از رونالد استاندر پیرامون «سرقت علمی در دانشگاه‌های آمریکا» با ذکر جزئیاتی سودمند است (۲۷ صفحه).

منابعی پیشنهادی جهت مطالعه بیشتر

- Decoo, Wilfried. 2002. Crisis on Campus: Confronting Academic Misconduct, Cambridge, Mass, MIT press.

- Bailey, Edward P. & Philip A. Powel & Jack M. Shuttlework. Writing Research Papers: A Practical Guide, NewYork, Holt, Rinehart and Winston.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی